

Earthly Existence

וירא תשע"ט

²³ Abraham came forward and said, "Will You also stamp out the righteous along with the wicked?" ²⁴ What if there should be fifty righteous people in the midst of the city? Would You still stamp it out rather than spare the place for the sake of the fifty righteous people within it? ²⁵ It would be sacrilege to You to do such a thing, to bring death upon the righteous along with the wicked; so the righteous will be like the wicked. It would be sacrilege to You! Shall the Judge of all the earth not do justice?"

²⁶ And HASHEM said, "If I find in Sodom fifty righteous people in the midst of the city, then I would spare the entire place on their account."

²⁷ Abraham responded and said, "Behold, now, I desired to speak to my Lord although I am but dust and ash. ²⁸ What if the fifty righteous people should lack five? Would You destroy

"ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז)

"וכבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד לולי רחמיך אשר עמדו לי" (רש"י)

2

3

עד טעם פרשת וירא ודעת

* חולין (פח) שבשכר שאמר אברהם אבינו ואנוכי עפר ואפר וכו בניו לשתי מצוות אפר פרה ועפר סוטה. ופרש"י באפר פרה איכא הגאה שמטהרו

מטומאתם, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית ועפר סוטה מטיל שלום איש לאשוחו, ע"ש.

ו ותמהו המפרשים למה מגיע לאברהם אבינו שכר על זה שאמר אנכי עפר ואפר.

וירא

וירא

באר

מד

ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר (יח, כז).

ברש"י, ממדרש רבה, וכבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד, לולי רחמיך אשר עמדו לי.

ובגמ' חולין (פט, א), השבו לאברהם, בזה שאמר ואנכי עפר ואפר, משלשה ענינים, ע"י"ש.

6 ואפשר, שרמזו בזה במה שאמר ואנכי עפר ואפר, ועפר היינו, לפי דרשת חז"ל, במלחמת הד' מלכים, והכוונה, שיתעורר לפני ה' מה שאברהם מסר נפשו וסכן את עצמו במלחמת המלכים עבור לוט להצילו, וזה יעלה לזכרון, שאם יאבד לוט, א"כ לחנם הסתכן עבורו יושם נפשו בכפו במסירות נפש להצילו, ויחזן שיה נכלל ג"כ במה שנאמר לחלן (ט כט), ויהי בשחת אלקים את ערי הכנע, ויזכור א' את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, היינו שזכר ג"כ את מסירות הנפש של אברהם, שנכנס בסכנה הגדולה ללחום עם המלכים כדי להציל את בן אחיו לוט, ואם לוט יאסף עכשיו עם כולם, נמצא שבתנם היתה מלחמתו ומסירות נפשו עבורו.

7 ואולי גם במה שאמר ואפר, שהוא ניצול מאור כשדים מתוך כבשן האש, גם בזה נרמז זכות ללוט, כי הרי הרין אביו של לוט נשרף גם הוא בכבשן האש, משום שהיה בדעה אתה עם אברהם, והיתה גם זו מתפלגתו, שזכרנו וזכותו יעלה ללוט שהוא בנו.

8 דוגמא לזו — מה שאמר במשנה (יומא כח), שישאלו האיר פני כל המורה עד שבחברון,

א) אפשר לפרש בזה ולהבין, דענותותו של אברהם היתה בזה, מלבד מה שהמשיל את עצמו לעפר ואפר שהם דברים פחותי ערך, וכפי פשטות הכוונה, אלא שנכלל בזה עוד יותר, במה שהקדים והציע דברים אלו כשהתפלל על סדום, כשאמר לו הקב"ה ועקת סדום ועמורה כי רבה וגו' ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו, כלה. על זה הקדים ואמר, ואנכי עפר ואפר, וכבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד לולי רחמיך וכי' והכוונה — הלא גם אנכי הייתי ראוי להיות כלה ולהיות עפר ואפר, אלא שרחמת עלי והצלתני, ובכן תראם גם על אנשי סדום, וא"כ היתה הענוה בזה ביותר, שעם כל צדקתו וחסדותו של אברהם, היה נחשב בעיניו כל כך שפל, עד שהיה משווה ועושה עצמו לדוגמא לאנשי סדום, שכשם שגם הוא היה ראוי להיות כלה, עפר ואפר, לולי רחמי של הקב"ה, שחס עליו להצילו, כך גם צריך לחוס ולרחם עליהם, ועד כדי כך הגיעה ענוותנותו.

ב) ובפרקי דר"א איתא, שאברהם היה מתפלל עבור לוט שינצל.

4 כתב סופר וירא ענ

הנה נא הואלתי לדבר אל ה' ואנכי עפר ואפר. פירש אבא מאוה"ג זצ"ל המשך זה לכאן [עין חמ"ס ע"ס ד"ה כי ידעמי], ואמר כי היה חטא אנשי סדום שלא למדו מאברהם איך להאמין בה', וגם לרבות ללמוד ממנו במה שנוגע לבין אדם לחבירו טובת לבו ורוח חסדיו, והיה להם לעינים ומ"מ לא למדו, זה היה פשעם וחטאתם.

ובאמת מאדם גדול ומפורסם ראוי ונכון ללמוד וליקח מוסר, אבל מאדם פשוט ושפל ערך אין להאשים למי שאינו לומד ממנו כמובן, ואמר שאברהם רצה להתנצל אותם נגד הקב"ה, ואמר הנה נא הואלתי לדבר, אני הייתי הראשון שפרסם שמו של הקב"ה, ואני התחלתי להודיע ברבים דרכיך, והואל לשון התחלה הוא כמו הואיל משה באר התורה [זנ"ס א, ט], לדבר, היינו לקרבם אל האמונה לדבר אל לבם, והיה להם ללמוד ממני, אבל אנכי עפר ואפר, מי אנכי שילמוד איש ממני וכי אני השפל אהיה לעינים לאחרים, ע"כ אין להאשימם על זה, ובוה המליץ עבורם כמובן, וש"י:

ונראה לבאר שאברהם אבינו התפלל להצלת אנשי סדום, הגם שמעשיהם מנוגדים בניגוד מוחלט למדותיו של אברהם, שהוא כולו חסד וחסד רעים וחטאים עד מאד, וכל כונת אברהם בתפלתו עליהם-היתה לכבוד אלוקינו, שרצונו ית"ש להיטיב לברואיו, ואם ימצאו צדיקים בסדום יוכל בזכותם להיטיב גם לעוברי רצונו.

ושיילם לו הקב"ה שהוא פעל נגד מידותיו התפלל על אנשי רשע, ובזאת נתכוון לטובת אלוקינו שיוכל לפעול במידת הרחמים, לכך ניתנה לו בתמורה - מידה כנגד מידה - מצוות שכל מהותו לטובתו שיוכלו בניו להסתיר מטומאתם ולבדוק נשותיהם אם הן טהורות.

ואמרו ע"ז בירושלמי, הובא ברש"י שם, כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון, והיינו שבמה שמזכירין חברון הוא להזכיר ולעורר זכות האבות הקבורים בחברון, וכן כאן במה שאמר ואפר, כוונ ג"כ לזכותו של הרן אביו, שגם הוא נשרף בכבשן על שהיה בדעה עם אברהם, וא"כ במה שאמר ואנכי עפר ואפר, נכללת ונרמזת בזה ג"כ תפלתו שהתפלל על לוט, כמו"ש בפרד"א, וכפי הכוונה שנתבאר.

10a

נקדים מקודם ענין שנת קודש בכלל, ומה שהתפלה של שנת שונה משל חול.
השפת אמת (נח מל"ה) כתב 'צוה"ק' (ח"ב פ"ה) על ויברך יום השביעי ויקדש אותו במו, והקשה כיון דלא אשתכח ציה מנח מה נכרתא אשתכח ציה, אלא כולא בשביעיה מליא וכו', פי' מה שאין זו התפשטות רק הביטול אליו יתברך, מזה עצמו באין כל המולדות, ושנת נוסף זרחה לכל ימות החול.
ע"י ששנת כל הצדאים מתקטלן לשורשן.
מבואר מדעה"ק דשנת קודש היא מקור הצרכה, ע"י שכל דבר שנ לשורשו, ששנת שנה מלשון ש, שחור למקורו, וממילא הכל

דצוק בשורש הצרכות, אבל דייקא ע"י שמשביעים את הכל ומצטלים הכל, ושנת הוא גם מלשון שביעית, וע"י צאים ליד מנוחה, כי צעת שאדם הוא במקומו הוא מולא מנוחה, וכשאינו על מקומו הוא חסר מנוחה.
ולכן שנת כאשר הכל חוזר למקומו הראוי, צאים ליד מנוחה, וזה נכלל בצווי יאל יאל איש ממקומו' (שמות טו, כט), כל השביעה ממלאכה, הוא פועל דמיון לאדם ללמוד מזה לשביעה בכללות, ולהתבטל לגמרי להקב"ה, שזו היא המציאות של שנת קודש.

10-6

בשבת קודש אנו זוכים לנשמה יתירה, ויש להצין מה הכונה יתירה, הרי כל השבוע יש לנו נשמה קדושה חלק אלקי ממעל, ואי נימא שימירה הוא שזה יותר ממה שאנו ראויים לקבל, הרי גם בכל ימות השבוע הוא חמלה גדולה וימירה שחמל הקב"ה עלינו ונתן לנו נשמה הקדושה, ומה הכונה יתירה' ששנת קודש. וי"ל שכל השבוע הגוף מסתיר את כח הנשמה שהיא חלק אלקי ממעל, כדאיתא בספר הקנה (ספר הפלאה יב) 'ויפת באפיו נשמת חיים' (בראשית ג, ז) מאן דנפח מדליה קא נפח, וצריכים לדעת שיש באדם

זה החלק אלקי ממעל, וצריכים לזכור זאת, כל יום מזכירים לעצמינו שיש נשמה, אומרים מודה אני, אלקי נשמה, אבל הטבע מסתיר על זה החלק אלקי ממעל. וכמו שכל העולם

רכד ט"ב פרשת וירא התורה

למדנו כאן על גדולת הצדיקים, שלפני שמתחילים להתפלל לפני המקום משפילים הם את עצמם.

זהו בעצם עיקר כח התפילה. לולי שמרגיש האדם שהוא באמת עפר ואפר אין לו כלל מה להתפלל לפני הבורא, ורק כשמרגיש האדם

כך יכול הוא להתחיל להתפלל, וככל שתהיה לו יותר שפלות יוכל יותר להתפלל לפני הבורא ולהתקרב אליו.

ואכן בהמשך הפסוקים רואים אנו שאברהם אבינו אמר כל הזמן דברי שפלות, כגון: "הנה נא הואלתי לדבר", שהוא לשון שפלות.

וכך מצינו בגמרא (מסכת חולין דף פט עמוד א): "אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכס, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם - אמר לפני (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן - אמר (שמות טו, ח) ונתנו מה, לדוד - אמר (תהלים כב, ז) ואנכי תולעת ולא איש, אבל עובדי כוכבים אינן כן, נתתי גדולה לנמרוד - אמר (בראשית י"א, ד) הבה נבנה לנו עיר, לפרעה - אמר (שמות ה, ב) מי ה', לסנחריב - אמר (מלכים-ב יח, לה) מי בכל אלהי הארצות וגו', לנבוכדנצר - אמר (ישעיה יד, יד) אעלה על במתי עב, להירם מלך צור - אמר (יחזקאל כח, ב) מושב אלהים ישבתי בלב ימים, עכ"ל.

מגלה לנו כאן התורה, שרק עם כח השפלות ניתן להתפלל ולפעול ישועות. לכן תיקנו לנו חז"ל לומר בכל יום בתחילת התפילה את הנוסח "מה אנו מה חיינו" וכו', וכן תיקנו לפתוח את תפילת שמונה-עשרה במילים "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך", שפירושם: האדם מגיע לכוז שפלות, עד שאינו מסוגל אפילו לפתוח את פיו, ולכן מבקש הוא מה' שיפתח את פיו כדי שיוכל להתפלל אליו.

רק באופן זה, שמתבטל האדם לגמרי לפני ה', ניתן לגשת אל תפילה.

הלקח פרשת וירא והלבוב

9

אברהם אבינו כהקדמה לתפלתו, לפעול להציל העיירות ממחשכה צפוח מתמשים לדיקים, אמר 'ואנכי עפר ואפר' (יש, כז), ודרשו חז"ל (רש"י סס) שהיה ראוי להיות עפר במלחמת מלכים ואפר כשהשליכו נמרוד לתוך כבשן האש. ויש לבאר ענין הקדמה זו עכשיו, ומה זה שיך לתפלתו בכלל, וכפי שנתעוררתי מדבריו של הגאון הרב מרדכי יהודה לוצארט ז"ל בספרו מלחמות יהודה.

כולו העשרה מאמרות הם בהקשר, כי עולם שהוא מלשון העלם כמו שאמר החידושי הר"מ ז"ע, העולם מסתיר המאמרות, ואין רואים בחוש ה'כי הוא אמר והי', וכמו"כ המאמר של נעשה אדם נסתר מהאדם, ואינו ניכר הויפת באפיו נשמת חיים. אבל צבא שבת קודש, והאדם מעיד על הכריאה, ומעיד על הכריאה, על ה'ויהי אור', כמו"כ הוא מעיד על החלק אלפי ממעל בתוכו, הוא מעיד על המאמר נעשה אדם, וזה המכוון ב'נשמה יתירה', והיינו כמו שפירש השפת אמת (וירא חרמ"י) שהיא יתירה על הגוף, כל השבוע *הגוף מסתיר על הנשמה ובשבת קודש בא האדם לידי ההרגשה שהקב"ה נמצא בתוכו.

איתא בראשונים ויש לו מקור במדרש, שצרכה הוא מלשון צריכה, מלשון מנריך, שהדבר קשור לשורש, קשור לשורש המעיין וממילא הדבר מתרבה כסדר, וקללה היא כשיש הסתר, והדבר מנומק מהשורש. בשבת קודש הכל שב לשורש, וממילא יש צרכה, שהוא מקושר להקב"ה, וזה הכונה בצדדי השפת אמת שע"י התצטלות לשורשו נעשה הכל מקושר לשורש הצרכה, וממילא יש צרכה.

12 הגה על אברהם אבינו כתיב (בראשית יב, ג) 'והיה צרכה', וי"ל המכוון שהנסיון של לך היה נסיון במדת התצטלות של אה"ה, שהקב"ה אמר לו לך וגו' אל הארץ אשר אראך, מצלי להגיד לו לאן הוא הולך, וזה היה

נסיון בדרגת הצטלות, ובלשונו של השפת אמת (לך חרמ"ב) 'צדש' ומדרש למה לא גילה לו מיד כו', פשוט כי זה עצמו בחי' א"י, להצטל בכל החושים והרגשות רק לראון השי"ת. וכמו שכתב השפת אמת (לך חרמ"ב) שמה שמנינו ציואל מנרס משכני אחרין גרובה, לכתך אחרי צמדצ צאריך לא זרועה, זה הוא מכת אה"ה שעמד בנסיון לך לך, וזה היה ההתצטלות שהיה לאה"ה. ודרגת הצטלות היה באופן של צטתון, שצטת בקב"ה והלך במנוחה אחר דבר ה', ולא בדאגה הלך אחר דבר ה', וזה הוא דרגת ההתצטלות של אה"ה. וזה הוא הגורם של והיה צרכה, שע"י קיום ה'לך לך' שהוא צטול היש של האדם, צדחי' תשציתו, ע"י זכה להיות מקושר לשורש הצרכה, כמו שבת קודש שהיא מקור הצרכה, כמו שנאמר והיה צרכה.

באותו פסוק הוצטת אה"ה גם צדנים, כדכתיב 'ואעשך לגוי גדול ואצרכך ואגדלה שמך', וי"ל השפת אמת (מח טס) 'ולכן כפי מה שאדם יודע כי שכל כח המולדות הוא ממנו יצברך, ומצטול עצמו אליו קודם כל דבר, ע"י יש קיום והתפשטות למעשיו ויכול לעשות מולדות, מצואר צדצ"ק כי כח המולדות הוא מכת הצטול להשורש, היינו שהכת להוליד מולדות כפי רצון השי"ת, ילידים שהם מקושרים לשורש, לזה נרצף האדם לצטול עצמו לגמרי לראון ה', ולדע צדירור כי כל כח הלידה הוא מכת הקב"ה. והנה הצרכה הכי גדולה היא שהאדם יהיה צריכה, והי' ציכולנו לעשות מולדות, והכת לצרכה זו היא המציאות של צטול. וזה יסוד גדול שלהולך דורות שהם ממקור הצרכה, ושיהיו צדחינת צרכה ולא ח"ו ההיפוך, מולדות שהם צדחינת

עיקר מולדותיהם וכו', אלו המולדות באים דייקא מכת הצטול להקב"ה.

14 ובוה יש להצין מש"כ בספר צית יעקב (פר' לך לך אית מח) להרה"ק רבי יעקב מאיוצולא ז"ע כי מה שמצטטים בתפלה 'ומן שער טוב', הכוונה היא לצרכת הצנים, ולפי דבריו יש לפרש לשון התפלה 'ומן שער טוב לכל הצוטחים צשמך צאמת', כי צטתון צאמת הוא התצטלות, כי עיקר הצטתון הוא התצטלות האדם לגמרי להקב"ה ולדע כי הכל הוא צבת הקב"ה, ולכן מצואר צדצ"ה

(מולדות יעקב יוסף נח אית א) כי שבת הוא עבודת צטתון, כי ענין התצטלות הוא אחד עם מדת צטתון. וזה הכוונה ומן שער טוב דייקא לכל הצוטחים צשמך צאמת, שע"י צטתון שהוא מדת הצטול הגמור להקב"ה זוכים לצנים, ולכן דייקא צנסיון לך לך שהוא דרגת הצטתון והתצטלות צא צגללה צצכת הצנים.

ועפ"י נחזור לראשית דברינו, כי 'ואנכי עפר ואפר' הוא ההקדמה לתפלת אברהם אבינו ע"ה, עפר ואפר היא מדת הצטול של אה"ה לפני הקב"ה, וזו היא ההקדמה לתפלת אה"ה כאשר נבאר.

יש לבאר מהו הכח של האדם להתפלל ולבקש, וכ"ש שיש להצין מה הוא הכח של אה"ה לבקש על סדום, אף שאין להם

חמשים איש, וכנראה מדבריו שהצין שאין צוה כדי להציל העיירות, וא"כ איך התפלל עליהם. ונראה שיש לנו להתצונן מה הוא הסיבה שהאדם מציל את עצמו מה ששואל בתפלתו, וזה מפני שחושב בעצמו כי לדברים אלו שהוא מתפלל עליהם הוא ראוי לבקש, על זה הוא ראוי להיות נענה, ויותר מזה לא. אבל אם האדם יתצונן היטב שבעצם אינו ראוי לבלום, והוא עומד ומצקש מהמת מנס מאת ה', ויודע כי אין לו זכותים לבקש על כלום, אז יוכל לבקש על הכל.

וזה מה שאמר אה"ה 'ואנכי עפר ואפר', היינו שאיני ראוי לבלום, שאני צטול לגמרי להקב"ה, ולכן אני יכול להתפלל ולבקש אפילו על פחות מחמשים, כי איני מצקש צגלל שאני ראוי לבקש, רק מחמת שאני עפר ואפר ואיני ראוי לבלום, לכן אני יכול לבקש על הכל.

אברהם אבינו רצה להוריד חסדים ע"י צטול לשורש, וע"י צטול לשורש יש צטול כל הדינים, כי צשורש הצרכה אין דינים, כמו שצבת קודש כל דינין מתעצרין מינה מחמת הצטול של שבת קודש, ולכן ע"י אנכי עפר ואפר זכה להמשיך חסדים וצטול הדינים. 'ואנכי עפר ואפר' צגימטריא 'שבת' עם הנקודות, לרמו שזו היא דרגת השבת, וממילא מוצן דרגת התפלה שצבת שהיא מתוך התצטלות מליאה להקב"ה.

16 קל 9 רוח אליהו

חזרה אל המקור
 עוד מציינו בבקשת אברהם אבינו על סדום, שאמר בתפילתו (יה, כז) ואנכי עפר ואפר. פירש רש"י ז"ל כבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים ואפר על ידי נמרוד לולי רחמיך אשר עמדו לי.
 • איתא על כך בגמרא (סוטה יז, א) בשכר שאמר אברהם אבינו ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשתי מצוות, אפר פרה ועפר סוטה, כלומר בזכות הכנעתו המופלאה שבאמירת ואנכי עפר ואפר זכו לטהרה — אפר פרה שמתהרת טמאים ועפר סוטה שמתהר אשה לבעלה.
 מסביר זאת המשך חכמה (פרשה זו ופר' צו) בהקדם מה דאיתא במשנה (יומא פה, ב) אודות התשובה של יום כיפור, אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין גמי מטהר אתכם אביכם שבשמים. הכוונה בזה, כי כמו שמצינו בעניני טהרה שזרעים שנטמאו אם יחזרו ויזרעו נטהרים מטומאתן על ידי חזרתם למקורם, וכן מים מתטהרים בהשקה בשובם למקורן וחבורן, כמו שאמרו בתורת כהנים (פר' שמיי) שנטהרו ע"י שחורין לאביהן, ככה היא טהרת האיש הישראלי ביום הכיפורים, שזוכה אז להפשיל ולבטל את יעבותות החומר המכסה אותו, ושב אל אביו שבשמים, אל מקורו ושרשו שממנו נאצל, וממילא נטהר.

זה הוא שאמר אברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר'.

ASKING FOR THAT WHICH IS NOT DUE US

Chinun is one of the terms of tefillah, as is learned from the verse, "I begged for grace (va'eschanan) from Hashem." Chazal say that Moshe Rabbeinu was asking here for a matnas chinam — an "unjustified gift." (The word va'eschanan is related to chinam — "for free.") The message of this Chazal is that we should ask Hashem for all our needs from His incomparably great treasury, the treasure-house of matnas chinam.

* The fact that chinun is among the terms of tefillah shows that it is not just a request for Hashem to graciously bestow even things that are not coming to us by the letter of the law. Rather, it is a type of feeling of self-negation in tefillah, such that it defines a type of tefillah on its own.

It is founded on the understanding that we are requesting to receive in a truly gratuitous manner: we feel and clearly recognize that nothing at all is coming to us, period. Between man and his fellow it is actually very difficult to find an example of requesting in the way of matnas chinam. When a pauper solicits a wealthy man for a donation, this in fact is not a baseless request at all. It is right and just that the rich man

19

Added to this are the warnings and admonitions of the messengers of Hashem, our rabbis the Rishonim and Acharonim. They all stand together and shout out constantly in a fearful voice: Watch out, be careful not to leave the way of the Torah, don't do such, because such and such will happen.

But people don't listen and aren't careful. In the end, when the thing they were warned about comes upon them, how can they be so bold as to stand up and ask Hashem to rescue them from their predicament? And if they do ask, it can only be out of a feeling and awareness of Hashem's unbounded mercy. There is no claim or argument, neither by letter of the law nor based on special leniency. Rather, it is a completely "unjustified gift."

* This is a feeling and form of tefillah on its own. It comes in total submission, emanating from a hope to receive Heaven's limitless and unending mercy, without any semblance of a right. Absolutely chinam.

20

The Shulchan Aruch rules:

A person should pray in a begging way, like a pauper asking at the door.⁸

When a person understands that he has nothing on his own, that he is a destitute pauper before Hashem, when he leans not on his deeds or his merits but only on Hashem's abundant kindness and goodness — then store-houses of grace and chesed open up for him that are greater than all the other store-houses. This trait of chinun is the beauty, splendor and perfection of tefillah.

הוא ביטל את עצמו במציאות כל כך, עד שלא היה לו אלא את חלק הנשמה. החומר נתבטל והיה כעפר, נטול כל רצונות ויצרים המושכים להבלי עולם הזה. את כל זה כבש עד שנתחבר לגמרי למקורו, לאבינו שבשמים, שהוא הטהרה. לפיכך נתן השי"ת לבניו בשכר זאת אפר פרה ועפר סוטה שהן מצוות המטהרות.

21

This is actually an obvious point. If we come on the basis of our good deeds, then "their many deeds are worthless... and man is no better than an animal, for all is nothingness."⁹ But if a person comes with a claim of "do for the sake of Your Name,"¹⁰ act for the sake of Your kindness, since You are gracious and compassionate — this argument is true and irrefutable. It is impossible for a person not to be answered this way. It is the truth that His kindness and goodness are limitless. There never was and never will be anything that can impede His kindness or limit it.

It is a Halachic requirement to go and pray in this manner to Hashem three times a day. Not just because of the obligation to fulfill the fixed order of tefillah as instituted by Chazal, but because a person needs to go and pray to his Creator, to beg Him for what he lacks, like a pauper at the door asking for a matnas chinam — not relying at all on his deeds or mitzvos or merits, but only on Hashem's abundant goodness and kindness.

22

ברכת וירא מרדכי קפט
לעד. וכי כל אלו יש בהם משהו חינם. כלום לא בשל כל אלו, באה לו הרעה הזאת. כלום לא זוהי התכלית האמתית, להכיר ולחיות עם ההכרה הזאת. הקבי"ה ברחמי הרבים, הוציאו מאור כשדים. אך זהו חשבוננו של מקום. זוהי גבורת רחמי שמים. חשבוננו של אברהם, היא המסקנא של "ואנכי עפר ואפר".

☆☆☆

* "רבון כל העולמים ואדוני האדונים, לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים, מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כוחנו מה גבורתנו. הלא כל הגיבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשיהם תוהו וימי חייהם הבל לפניך" (מתוך תפילת שחרית)

כזאת היתה תפילתו של אברהם, זהו מקורה של תפילה זאת.

"לא על צדקותינו... כי על רחמיך הרבים... מה אנו... מה ישועתנו... הלא כל הגיבורים כאין לפניך..."
"ואנכי עפר ואפר".

23

futilities! — said Koheles — futility of futilities! All is futile! (Koheles 1:2). There are a total of seven הקבלים, as follows:

- הבל = 1
- הקבלים = 2
- הבל = 1
- הקבלים = 2
- הבל = 1

This is explained by *Midrash Rabbah* (ibid.) as referring to the seven time periods of human life, from birth to old age. All of this is described by *Koheles* as הבלי, nothingness.

Furthermore, the word מה is used seven times in this *tefillah*, describing our pitiful weaknesses, our "what are we's"? This pattern continues with the seven phrases:

הלא כל הגבורים כאין לפניך
ואנשי השם כלא היו
ונחמנים ככלי מדע
ונבונים ככלי השכל
פי רוב מעשיהם תהו
וימי חייהם הכל לפניך
ומותר האדם מן הבהמה אין

However, when the *tefillah* focuses on the joy of our role as עמך בני ברייתך, these seven הבלי are offset by seven laudatory expressions:

להודות לך
ולשבחך
ולפארתך
ולכבודך
ולקדשך
ולתת שכר
והודיה לשמך

So we see that if we study the *tefillah* carefully, we can discover the secrets of their construction by our Prophets and Sages.

מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקותינו מה ישועתנו מה כחנו מה גבורתנו, מה נאמר לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו וגו'

הנה ידוע כי תיבת 'מה' רומזת לשפלות רוח, ובתפילה זו נרמז, כי האדם צריך להחזיק עצמו בשפלות ויכיר בגודל מעלת שפלות רוח, וכמו שנאמר, 'מה אנו', אין אנו נחשבים למאומה, וכמו כן, 'מה חיינו', ימי חיינו מלאים בשפלות רוח. ובהמשך התפילה נאמר, 'מה חסדנו', החסד שאנו עושים זהו מכח השפלות רוח, וכן, 'מה צדקותינו', מידת הצדקה היא מכח שפלותנו, 'מה ישועתנו', הישועות שאנו זוכים להם זהו מכח שפלות רוח, 'מה כוחנו מה גבורתנו', כוחנו וגבורתנו זהו מכח שפלות רוחנו. נמצא, שכשמהות האדם היא שפלות רוח, היינו, שמכיר בעצמו שאין לו מכוחו מאומה, בכך וכל לזכות לכל השפעות טובות ברוחניות ובגשמיות, והענין הוא, כיון שכזה הריהו מבטל עצמו להשי"ת, והמבטל עצמו להקב"ה זוכה לכל הטובות.

הזוכה לניסים לא יתלה זאת בזכות עצמו

התורה מספרת השתלשלות הענינים אחר הפיכת סדום וכתיב (יש ל) 'על לוט מצוער וגו' וישב במערה הוא ושתי בנותיו, ולאחר שלא ידעו כלום זולת על חורבן סדום ועמורה, אמרה הבכירה אל הצעירה 'איש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל הארץ ופרש"י: סבורות היו שכל העולם נחרב כמו כדור המבול ולא נשאר בעולם אלא הם לבדם. אבל כמה ראשונים נתקשו בזה, כי איך אפשר שיסברו שרק הם לבדם ניצלו, וכי העלו על דעתן שאברהם אבינו לא ניצל מהמהפכה, ואם אכן ידעו זאת אם כן הלא בודאי היו עוד אחרים שניצלו עמו.

ורד"ק פירש, שחשבו שאחרי שיצאו ממהפכה כזאת, ייראו כל אנשי העולם לבוא עמם במגע ולא יהיה מי שירצה להתחתן עמם. ובספורנו ודעת זקנים פירשו בסברא הפוכה, והיא, לא שפחדו שמה לא ירצו להתחתן עמם, רק

שאמרו שאין איש בזה הגליל הראוי לבוא עלינו כדרך כל הארץ, שהמנהג הוא שלא תנשא האשה אלא להגון לה, והן היו מחזיקות עצמן מיוחסות.

ולפי פירושו נלמד שטעותם המר היה, במה שהחשיבו עצמם לאנשים חשובים בעלי זכות, שאמרו לעצמן שהיות וניצלו מן המהפכה הגדולה בוודאי חשובים הם ואין זה לפי כבודם להנשא לכל אדם, אבל בזה טעו טעות גדול לתלות הצלתם בזכות עצמם, והיה עליהם לדעת האמת שרק בזכות אברהם אבינו זכו וריחם ה' עליהם להוציא אותם מתוך האש והגפרית.

ואנו לומדים מהכא ההבדל העומד בין דרכם של צדיקים לזו של הרשעים בענין הכרת טובתו של מקום, שדרכם של רשעים היא, שכאשר זוכים להתגלות חסדים מלמעלה שנעשה להם נס או נחלו הצלחה בענין מסוים, טועים לחשוב שבזכות עצמם זכו לזה, וכי מחמת מעשיהם קבלו שכר טוב מן השמים, ושוכחים לגמרי שיש

אלוקים בארץ העושה ומהוה הכל, וכי לא זכו לכולם רק מכח חסדיו המרובים ורחמי הגדולים, שלא לפי מעשיהם.

אבל הצדיקים עובדי ה' רוח אחרת עמקם תמיד, שכאשר זוכים להתגלות חסד ה' עליהם הריהם באים לידי הכנעה ואינם תולים הנס בזכות עצמם, אלא יודעים ומכירים בתכלית ההכרה כי לא ביושר לבכם ובצדקתם זכו למה שזכו, אך ורק משום כי גבר עליהם חסד א-ל, וברוב רחמי ריחמם והשפיע עליהם מאוצר טובו שאין לו גבול וחקר.

וכמו שרואים אצל אברהם אבינו ע"ה שאחרי שניצל מאור כשדים ומלחמת המלכים אמר (יה כז) 'ואנכי עפר ואפר' ופרש"י: שכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים ואפר ע"י נמרוד לולי ח"מך אשר עמדו לי. כלומר, שלא תלה ההצלה בזכות עצמו כלל רק ברחמי הבורא ב"ה.

ולא זאת לבד אלא, שכל כמה שהם מכירים בחסדי הקב"ה עמם, הם מתמלאים בשפלות רוח וענוה, ומקטינים עצמם בעיניהם, על מה שזכו למתנת חנים מאתו ית"ש שנתן להם מה שאינם זכאים כלל. ובנוסף לכך עוד הם דואגים שמה נתמעט זכותם בגלל הנס שנעשה להם, וכמו שהארכנו לעיל (פרשת לך לך מ"ב) שנאמר אצל אברהם (טו א) 'אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם וגו' אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד, ופירש בתרגום יונתן: אחר הדברים האלה שנאספו המלכים ונפלו לפני אברם וכו', חשב אברם בלבו, ווי לי שמה קבלתי שכר מצותי בזה העולם ואין לי חלק לעוה"ב, ע"כ. והיינו,

שאחר שניצול מהמלכים היה דואג ומתייבא שמה נתמעטו זכותי, עד שהוצרך הקב"ה להבטיחו ששכרו מוכן משלם.

וכמו כן היה אצל יעקב אבינו ע"ה שאחרי כל החסדים שעשה ה' עמו דאג ואמר (לב יא) 'קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך'. וכן במשה ואהרן שאמרו (שמות טו ז) 'ונחנו מה'. ובדוד המלך כתיב שאמר (תהלים כב ז) 'ואנכי תולעת ולא איש'. ואצל מרדכי הצדיק איתא שאחר שהרכיבוהו המן על הסוס ברחובות העיר והתחיל פתח הישועה להתנוצץ, לא נכנס בלבו שום מחשבות של גאווה, אלא מה כתיב אחריו (אסתר ו יב) 'וישב מרדכי אל שער המלך' ופי' חז"ל (מגילה טו.) ששב לשקו ולתעניתו.

והרמב"ן מבאר למה לא ביקש משה על זה, כי אין הכי נמי אם היה משה

רבינו מבקש מאת ה' שירפאהו, היה השי"ת עושה כן מיד, אבל משרע"ה לא רצה שיוסר ממנו כבוד פיו, בעבור שהיה הדבר ממצעשה הנס, כמו שספרו רבותינו (שמו"ר פ"א כו) שאירע לו עם פרעה, ולכן רצה שישאר כל ימיו זכר מהנס הזה כדי שלעולם לא יסח דעתו מחסדי השי"ת אשר עשה עמו.

33a והאמת היא כך, שכמה שהאדם מקבל יותר, הרי זו סיבה שיכניע את עצמו יותר, וכדאיתא בגמ' (ברכות לז:): לגבי חובת הכריעות שצריך לכווץ בשעת התפילה, שההדיוט כורע באבות תחלה וסוף ובהודאה תחלה וסוף, וכן גדול תחילת כל ברכה וברכה, והמלך כיון שכרע שוב אינו זוקף, ופרש"י: דכל מה שהוא גדול ביותר צריך להכניע ולהשפיל עצמו.

ואיתא בספרים שמתעם זה לא נמנע הקב"ה להראות לצדיקים התחלת ישועתם, מכיון שגלוי וידוע לפניו שגם אחרי שיראו התחלת הישועה, לא יבואו לגבהות הלב לתלות ישועתם בזכות עצמם ולהסיח הדעת מחסדי השי"ת, רק נשארים תמיד כשעניניהם נשואות למרום ואינם מסיחים דעתם מן הרחמים.

336

גם ההשגות בעבודת ה' הם רק בסייעתא דשמיא

ודרכם של צדיקים זו, היא לא רק בענינים שבגשמיות, אלא גם - והרבה יותר - כשנשפעים בהשפעות טובות בענינים שברוחניות ועבודת ה', כגון כשוזוכים להגות בתורה איזה מספר שעות רב או כשוזוכים להתפלל כראוי ללא הפרעות, וכמו כן כאשר משיגים איוז מדרגה והתעלות, לעולם לא יעלה על דעתם לייחס השגתם

והצלחתם לזכות עצמם, ואינם באים להתנשאות, אלא על כל הצלחה וכל מדרגה שהם משיגים, הם מלאים הודאה להשי"ת שזיכה אותם במעלה ההיא.

ובספר עבודת ישראל, וכן ב'חידושי הרי"ם' פירשו על מה שכתוב אחרי הבטחת השי"ת לאברהם בכרית בין הבתרים (טו ה) 'והאמין בה' ויחשבה לו לצדקה, דקאי על אברהם, שהוא האמין בה', והיינו שהיתה בו מדת האמונה, ויחשבה לו לצדקה, שהחשיב את הדבר הזה גופא שיש בו מדת האמונה, לצדקה מאת ה', שגם זה הוא מכח הצדקה שעשה עמו ה' שזיכהו במדה הזאת.

ובבמה ספרי מוסר כתבו רעיון זה גם במה שמצינו שאחר שעמד בנסיון הגדול של עקידת יצחק, ועשה בזה מעשה נשגב ורב ערך עד מאוד כמאמרם ז"ל שממתן שזרו אוכלים ישראל עד סוף כל הדורות.

ילקוט לקח טוב

ענוות אמת והכרת הטוב

"ואנכי עפר ואפר" (יה, כז)

פרש"י: "וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלאכים ואפר על ידי נמרוד לולי רחמיך אשר עמדו לי".

יש לעיין בדברי רש"י, הרי בפסוק נאמר "ואנכי עפר ואפר", משמע שאברהם מדבר על החוה. אילו היתה כוונת הפסוק כמו שפירש רש"י, היה צריך להיות כתוב במפורש ראוי הייתי להיות עפר ואפר?

שמעתי מהג"ר יצחק גרינברג שליט"א שביאר שרש"י מלמדנו כאן לימוד גדול בגדרי הכרת הטוב. כאשר אדם שניצל ממוות לחיים בא להכיר טובה לזה שהצילו, עומדות לרשותו שתי דרכים. הדרך האחת היא להביע רחשי תודה עמוקים על המעשה הנפלא הזה, ולכוון את ההודיה והכרת הטובה אל מעשה ההצלה בלבד. האופן השני הוא להרחיב את מסגרת ההודיה וליחס אל המציל לא רק את אותו מעשה הצלה בודד אלא את כל המצד חיינו של הניצל.

אם נבדוק את שתי הדרכים נראה שהדרך השניה אמיתית יותר וכך אמנם ראוי לעשות. שהרי לפי האופן הראשון יוצא שמעשה ההצלה היה אמנם מעשה שראוי להודות עליו, אך מאותו יום ואילך חזר הניצל לחיות חיים רגילים וכאילו מציאותם אינה קשורה כלל בהצלה ההיא. שונה בתכלית היא התפיסה השניה, לפיה חי הניצל כל חיינו בתחושה כאילו מצד הטבע הוא כבר אדם מת, שכן היה צריך להיות המצב אילמלי ניצל ומה שהוא עדיין ממשיך לחיות הרי זה בגדר של "מת מהלך". ומתוך תחושה זו הוא מכיר בצורך להודות למטיבו על כל רגע ורגע מימי חיינו.

דרגה מעולה זו של הכרת הטוב באה לידי ביטוי בדברי רש"י כאן. אמנם אברהם אבינו אמר "ואנכי עפר ואפר", אך רש"י מגלה לנו את כוונת אברהם להזכיר לפני ה' את הניסים שעברו עליו. וכאילו הוא אומר אם בעבר ראוי הייתי להיות עפר וגם אפר הרי שבעשיו אנכי עפר ואפר מהלך. ובוה מתישב היטב הסברו של רש"י עם לשון הפסוק.

34

הנה מטבע הדברים היה עלול להכנס בלבו מחשבת סיפוק והתנשאות מסוימת. שירגיש בעצמו איך שנתעלה למדרגה גבוהה. אבל אברהם אבינו לא כן היה עמו, כי מיד אחר המעשה נאמר (כב יט) 'וישב אברהם אל נעריו ויקומו וילכו יחדיו', שחזר ללכת עם נעריו, ומי הם נעריו אלו 'עם הדומה לחמור', ומרמז הכתוב שגם אחרי עמידתו בנסיון הגדול, לא הרגיש שום התנשאות עליהם והלך כלעומת שבא כמו שהיה קודם המעשה.

35

ובמ"כ במה שאמר יעקב אבינו 'קטנתי מכל החסדים ומכל האמת', פירש החוזה מלובלין זצ"ל, שאמר יעקב, שמדרגה זו ש'קטנתי' היינו שיש בי מדרגה הענוה, היא ג"כ חלק מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך, כלומר, שאפי' מה שהיה קטן בעיני עצמו לא החשיבו כמעלת עצמו אלא יחסו לחסדים שעשה עמו ה' שזיכהו במדת הענוה.

ובתב עוד בעבודת ישראל, דע"ז יל"פ גם מה שאמר דוד המלך (דה"י א' כט יא) 'לך ה' הממלכה', דלכאורה הטעם מה שלא אמר 'המלוכה', הוא כי הלשון 'ממלכה' משמעותה מה שאנחנו ממליכים את השי"ת עלינו, ולזה התכוון להודות לה' כי מה שאנו זוכים להמליך את השי"ת עלינו, היינו ג"כ 'לך' מכוחך הגדול וחסדך המרובים.

36

וללמדנו דרך ה' והמעשה אשר יעשון כל איש ישראל החפץ לדרוך בדרך הישרה שהתוו לנו אבותינו, וזאת יעשה וחי, כאשר זורח עליו אור ה' וזוכה לעמוד בנסיון כלשהו או לעשות איזה מעשה טוב, יזהר שלא יתלה הדבר בכוחות עצמו, ולומר מכוחי ועוצם ידי הגיעני החיל הזה, אלא יבין שהכל בסיוע עליון בא לו, ויהיו עיניו ולבו נשואות למרום בצפיה ובקשה שלא תפסק ממנו סיעתא דלעילא לעולמים.

כשמכיר שהכל מאת ה' וזכה לסייעתא דשמיא

וכאשר האדם נוהג באופן הזה, אזי יזכה לראות הצלחות וישועות בכל אשר יפנה, ולא יבוש המעיין הנובע סיעתא דשמיא. ועל זה אנו מבקשים בתפלה זנפשי כעפר לכל תהיה, כי העפר מהותו שהכל דורסים עליו, ותכונתו שעושה פירות וממנו צומחים כל מעדני ארץ, ועל זה מרמזים, שאם ישפיל האדם עצמו כעפר זה, ויבין

שהוא מצד עצמו אין לו שום מעלות אלא הכל מחמת רחמי השי"ת עליו, אז יוכל לזכות לתכונת העפר המוליד פירות ומצמיח, והיינו שיצמחו בעבורו ישועות והשפעות טובות בכל עניניו.

"והוסיף המקרא הזה על מה שאמר תחילה 'בטח אל ה' בכל לבבי', לכאורה יש להקשות מה יש להוסיף במעלת הבטחון יותר מבטח אל ה' בכל לבך, ועל כך מבאר 'כי יש מי שבטוח בהש"ת בכלל ומאמין כי הכל בידי שמים ובטוח בו, ולא יבטח באדם אחר, וגם ולא בכוחו ובשכלו של עצמו, וא"כ מה חסר לו בשלימות מעלת הבטחון? 'אך לא ישיב ענין הבטחון אל לבו בפרטים, ר"ל בכל מעשה אשר יעשה, על כן אמר 'בכל דרכי דעהו', ההדגשה היא על 'בכל', 'פירוש, בכל פרטי מעשיו, בכל דרך ופעולה וזכרו', בכל עת שעושים משהו צריכים לזכור ולהרגיש שבאמת הש"ת הוא העושה 'והשב אל לבך כי אין לך כח ויכולת בפועל ההוא, ואיננו בידך רק ביד השם'."

* "וזה הענין נכבד מאוד", היינו הבטחון בה' בכל פרט הוא ענין נכבד, שכדי שיהיה חקוק בנפש צריך להתרגל בו הרבה, כלומר בכל פרט שעושים צריך לחשוב ולהרגיש שעשיית הפעולה והצלחתה הן בידי הש"ת, שרק הוא ית' יכול להצליח את מעשי האדם, 'וע"י ההרגל הזה תקבל הנפש המתאוות אל הבטחון', על ידי ההרגל תגיע למדרגה שהנפש תרצה לבטוח תמיד בהש"ת."

ולמדים אנו מדבריו הקדושים, שכאשר חי בהכרה זו שמשליך כל יהבו על ה' ומבין שהוא בעצמו אינו יכול לעשות מאומה, יש בו הכח להועיל כמו התפילה ממש. וזהו מה שאומרים בסוף כל ברכה בשמונה עשרה, ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל, מברך השנים וכו', כלומר, שבשעת התפלה עצמה אנו חוזרים ומשננים 'שוב ושוב כי אתה' הוא הרופא חולים ומצמיח כל הישועות והברכות עלינו.

אבל כשהאדם הולך ח"ו בדרך רשעים ותולה פעולותיו בכוחות עצמו בלא

להבין שהכל כסיעתא דשמיא, היהו מכניס עצמו לסכנה גדולה עד מאוד, כי בשעה שהאדם רואה את עצמו מצליח באיזה ענין, הן בענייני גשמיות והן בענייני עבודת ה', ותולה הצלחותיו בזכות עצמו, הרי בא עי"ז לגבהות הלב, שזה גורם לסלק מעליו השראת השכינה, כמאמרם ז"ל (סוטה ה.) כל אדם שיש בו גסות הרוח אומר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם.

וכאשר יגרום זאת הרי ח"ו לא יזכה עוד להשפעות טובות, כי במקום שאין השראת השכינה אין הטובה באה לעולם.

ויסוד זה הוא הן בענייני עבודת ה' והן בענייני העולם, וזאת אומרת שכאשר רואה שהצליח לקיים מצות הרבה או ללמד תורה הרבה, אל יחזיק טובה לעצמו לומר בכוחי ועוצם ידי הגעתי לחיל הזה, אלא ידע שלכך הוא נוצר (אבות פ"ב מ"ח), ויתלה הצלחותיו כסיעתא דשמיא וחסדי הבורא עמו. וכמו"כ בענייני עולם הזה, כשרואה שאירע לו נס או הצלחה מסוימת בעסקין או בשאר ענייניו, לא יתלה ההצלחה בכישוריו וחכמתו, וגם לא יטעה להתנאות ולחשוב כמה עצומים הם זכויותיו שהקב"ה עושה עמו נסים כאלו, אלא יבין שהכל הוא מצד רחמי הש"ת עליו, ולא יסיח דעתו מלהודות לה' על החסדים שעושה עמו וימשיך לצפות לחסדיו בכל עת ובכל שעה.

Avraham Avinu's humility is apparent from his dialogue with Hashem, in which he entreats Him to save the city of Sodom but adds that he is "dust and ashes." Rashi explains that Avraham was referring to two incidents that he had experienced: When Avraham heard that his nephew Lot was taken captive by the four kings, he gave chase to the kings despite the great danger involved. Avraham's statement "I am dust" was a declaration that had it not been for Hashem's kindness, he would have been "turned into dust" by the four kings. The other incident occurred after Avraham destroyed his father's idols and was brought before Nimrod, who threw him into a fiery furnace. With this scenario

in mind, Avraham referred to himself as "ashes," for had Hashem not saved him, he would have been burned and only his ashes would have remained. What compelled Rashi to explain this passuk with an Aggadic interpretation? Why couldn't he simply explain that

Avraham was stating that he was as insignificant as dust and ashes? The answer is that disregarding one's good qualities is not humility, but foolishness. True humility is when a person recognizes his positive qualities, yet realizes that they are not a result of his own deeds but rather a God-given present — and therefore there is no reason to be arrogant.

A person must be aware of his strengths so that he can utilize them to the maximum. Rav Yerucham Levovitz would say, "Woe to a person who is not aware of his [spiritual] deficiencies, since he

does not know what he must rectify. But double woe to a person who is not aware of his positive qualities, since he does not know what tools he was given to achieve his potential."

Despite Avraham's disclaimer that he was "dust and ashes," he spoke with persistence to Hashem with the hope of saving five cities and their inhabitants. We do not find that Avraham was punished or reprimanded for speaking the way he did. Likewise, the Torah testifies that Moshe Rabbeinu was the humblest man to walk this earth (Bamidbar 12:3). Nevertheless, on numerous occasions, Moshe "demanded" that Hashem have compassion and redeem Bnei Yisrael. The humility of these great individuals did not cause them to disregard their positive qualities, but rather to capitalize on them for the sake of others.

Let us take a moment to reflect on our positive qualities. With this knowledge, we may be able to make a difference in someone else's life. At the very least, we will become cognizant of the tools we possess — which is the first step toward achieving our potential. (Shiurei Chumash, Parashas Vayeira 18:27)

ואנכי עפר ואפר ונו.

* הראב"ע ז"ל פירש: עפר הייתי ואל עפר אשוב, ומאי החידוש, הרי כל בר ב"ר יודע שעפר הוא ואל עפר ישוב, והביאור הוא דאמנם מורגלים להגדיר אדם מעולה ומושלם כאלו נתחכם בדברים חרשים אשר אחרים אינם יודעים, ולכן כשאנו רוצים להשתלם במדות ודעות הננו מחפשים חדשות בספרים, או עצות שיש בהם מן החידוש והפליאה, וכל זה טעות גמור, כי האדם שנשמת חיים לו החצובה מתחת כסא כבודו יתב, משיג ומבין הרבה מאד יותר מחיות ואופני הקודש, שהם למטה מרגלי כסא הכבוד, כמבואר במס' חגיגה פ' אין דורשין, אלא מפני שנשמתו הושמה בדירה השוכה של הגוף — שהוא חומר חשוך ומחשיך — עד כדי מניעת כל אור בפני הנשמה הקדושה הלוח, מזה יש באמת לפחד שלא ישרא האדם בדיוטה התחונה ח"ו, אבל עכ"פ נמצא שכל עבודת האדם אינה אלא חידוש חידושים בנפשו אשר לא ידעם עד כה, אלא להסיר הרפת בית האסורים

בעל "בית הלוי" מעלה כאן פירוש נוסף בדברי הפסוק, גם ממנו למדים אנו על התבטלות מופלגת של אאע"ה כלפי ריבונו וכך הוא מפרש: עפר אין לו כל חשיבות מצד העבר, אבל מאידך עשוי הוא להוציא פירות וצמחים, אחרי חרישה וזריעה. לעומת זאת, האפר אין לו כל חשיבות מצד העתיד, לפי שאינו עשוי להצמיח דבר, אבל מאידך יש לו חשיבות מצד העבר, שהרי היה תחילה כלי מועיל.

אברהם אבינו היה כל כך שפל בעיני עצמו, מבלי שום מעלה, כדוגמת העפר והאפר גם יחד — כעפר מצד העבר וכאפר מצד העתיד.

לפיכך אמרו חכמינו, שבגלל זה זכה ל"עפר סוטה" ול"אפר פרה אדומה" (סוטה יז). * מידה כנגד מידה. כיון שהשפיל עצמו כ"עפר" שהוא חסר חשיבות מצד העבר, זכה במצוה של עפר-סוטה העשוי לברר את העבר, האם חטאה האשה או לא. ומכיון שהשפיל

עצמו כ"אפר" שהוא חסר חשיבות מצד העתיד זכה במצווה של אפר פרה, העשוי לטהר את הטמא מהיום והלאה ומשפיע דוקא על עתידו.

כי שקר אינו מציאות, אלא כשיאיר אדם לעצמו בשכל האמת אשר לו, ממילא סר החושך וברח השקר.

למדנו מכל זה שאברהם אבינו שאמר "ואנכי עפר ואפר", אה"נ שאין שום חידוש בעצם הדבר, אבל ההבדל הגדול הוא בזה הנ"ל, שעל אברהם אבינו נחקק בתורת אמת, שאמרו באמת לפני הקב"ה, שהוא אמת, וחזתמו אמת, היינו שהרגיש בכל רמ"ח אבריו את האנכי עפר ואפר, כשם שהגוף מרגיש דבר המוחש אצלו באכילה ושת"י ושאר עניני הגוף, והוא הוא המרחק הגדול שבין אמירתו לאמירתו, והיא המדרגה הגדולה ביותר בענותותו של אברהם אבינו, האדם הגדול בענקים⁸⁰.

ב] הנה אברהם אבינו ע"ה אמר "ואנכי עפר ואפר". הכיר את עצמו לגוש עפר ולא יותר, ומדוע אין אנו מכירים את עצמנו לגוש עפר ולא יותר, הלא אין דרוש לזה חכמה גדולה, כי אם להסתכל יפה ממהותו בעוה"ז, כמו שאמר התנא עקביא בן מהללאל: "מאין באת מטפה סרוחה" (אבות ג-א), וכאשר נסתכל יפה במהות עצמנו שבכל רגע ורגע עלול האדם לשוב לעפר ולטיפה הסרוחה אשר ממנה נוצר, האם לא לעפר נחשבתנו גם בעת חיינו, האם אפשר לנו לדמות שיש לנו רכוש של חיים אם אין אנו בטוחים אף רגע אחד ממש, בחיים שלנו, ואין לנו הרושת למשול עליו ולכבוש אותו לעצמנו, אף רגע אחד, ומה אנחנו אם לא גוש עפר, וזאת צורתנו האמתית של מעמדנו בעוה"ז, וכאשך הכיר זאת אאע"ה, ומדוע אין אנו רואים את צורת החיים שלנו באמתותה, לא מפני קושי ההשגה, כי אם מפני שאברהם אבינו היה אוהב את האמת בכל לבנו ונפשו, * ע"כ לא נמנע מלהסתכל בפני האמת, וראה את צורת עצמו האמתית בעוה"ז שהוא אך עפר ולא יותר, ע"כ ידע להזהר שלא לבנות בנינים על יסוד הכל כזה, ובחר לבנות בנינים על יסודות נפשו — הנצחית אשר תקיימו לעולם, אבל אנחנו מפני שאנו מרגישים מיד מרירות האמת מפני נטות רצוננו להנאת עוה"ז וחלישות אהבתנו לאמת, מפני זה מיד בהתחלת השקפתנו אל פני האמת נראה את מרירותה ונסכ מיד פנינו מלהסתכל בה ואין אנחנו חפצים לדעתה, מזה נראה שאין אדם בעולם שיוכל להתנצל לאמר שלא למדתי חכמה, וכמו שכתב בעל 'חובת הלבבות' ואל תאמר סכלת, כי לא סכלת, וראוי לכל אחד לראות את האמת אם יחפון⁸¹.

Cons. by R. Wise

[41] INTERVIEWER: When people think about death it often happens that they feel sad. Some even become depressed. What is a proper Torah attitude?

RABBI CHAYIM ZAITCHYK: "The Talmud (Brochos 10a) says that when King David observed the phenomenon of death, he offered poetic praises to the Almighty. Wouldn't lamentations be more appropriate than songs of praise?"

* When King David reflected on death, he focused on the fact that life is limited. The days of a person's existence on this planet

are numbered. There will come a day when a person will have to take leave of this world. This awareness stimulated him to appreciate the value of life. His song of praise was dedicated to the joy of just being alive."

(ב"י קה"ה)

ועל דרך המדרש בזכות שאמר אברהם ואנכי עפר ואפר זכו בניו לשת"י מצות עפר סוטה ואפר פרה. וכן מצינו כל ישראל שנקראו בשם אפרים, שנאמר (ירמיה לא) הבן יקיר לי אפרים, הוא כאלו אמר אפרים שני אפרים, אפרו של

אשר יושב שם, ולהפטר ככלי חושך החומר המחשיך עליו, ואו ממילא יבין וירגיש מה שיודע ומשיג בעצמו, בנפשו, רוחו ונשמתו, וכן מה שאמרו ז"ל (אבות פ"ג) הסתכל בג' דברים וכו' דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו', וכי מי לא יודע זה, אלא הוא הדבר אשר אמרנו, שאין האדם נדרש אלא לידע מה שהוא בעצמו יודע, כלומר: להרגיש בחושיו את אשר מבין שכלו, וא"צ ליותר מזה כלום, וזה הכל.

ואמנם עבודה זו קשה הרבה מאד יותר מלחדש איזה ענין, והרי אנו רואים שעם כל יגיעתנו בתורה וביראה, ובכל זאת להרגיש בחוש דבר שהשכל מוזיק, כמו הרגש הגוף בצרכיו הוא, רחוקים אנו כמרחק שבין שמים לארץ, הנה כל אדם מדבר תמיד בפניו שאדם עפר הוא ואל עפר ישוב, וסוף אדם למות, והעוה"ז הבל הבלים וכו', ואע"פ יום ולילה לא ישבות מלהתעסק בהבל זה, ומעמיק נפשו בתהום — בכל אבריו וחושיו מכף רגלו עד קידו — בכל יום יותר ויותר, כמא"כ (ירמי ב') "וילכו אחרי ההבל ויהבלו", כלומר: שהולך אחרי ההבל עד שנעשה בעצמו התיכה של הבל, ופליאה היא, שהרי גם בעל חי לא יאכל דבר המזיק, וכל בר דעת יתרחק ויברח מדבר אשר יוכל לקצץ פתיל חיו המעטים עלי אדמה, ובחיים הנצחיים — אשר יודע הוא בנפשו — כי אם לא ישים עיניו על דרכיו, עלול הוא להאבד לעולמי עד ח"ו. בכל זאת הולך לבטח דרכו — דרך הרגליו — וכסוס שוטף במרוצתו — רק רע כל היום! ובע"כ כי "אדם ביקר ולא יבין נמשל ככהמות נדמו", שנשתרש בלבו ובעומק נפשו הרגשה בהמית — בלא חשבון ודעת, ואולי אינש בהאי עולמא וחשיב דיילי הוא תדיר והוא ישתאר בה לדורי דרין, האם יש לך הבל ושטות גדול מזה!...

אבל עלינו לעת כי כח מגושם נראו זה — אשר מתעה באי עולם — אין בו ממש, והוא רק שקר חושך ועיוורון מסתיר האמת לבל יראה, ואין צורך לדחות השקר בידים ולגרשו, כי שקר אינו מציאות, אלא כשיאיר אדם לעצמו בשכל האמת אשר לו, ממילא סר החושך וברח השקר, וכן אמר דהמ"ה (תהלים קמ"ב), הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך, פירוש שהגפש טגורה על מסגר בחומת בית האסורים הנורא, הוא גופו של האדם, אבל לכשיוסר המסגר ותצא לחפשי, שוב אין לה מעצור ומנוע, והיא מוכנה כולה לעמוד לפניו ולהודות לשמו יתב, והוא הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך וגו'.

למדנו מכל זה שאברהם אבינו שאמר "ואנכי עפר ואפר", אה"נ שאין שום חידוש בעצם הדבר, אבל ההבדל הגדול הוא בזה הנ"ל, שעל אברהם אבינו נחקק בתורת אמת, שאמרו באמת לפני הקב"ה, שהוא אמת, וחזתמו אמת, היינו שהרגיש בכל רמ"ח אבריו את האנכי עפר ואפר, כשם שהגוף מרגיש דבר המוחש אצלו באכילה ושת"י ושאר עניני הגוף, והוא הוא המרחק הגדול שבין אמירתו לאמירתו, כמרחק שבין שמים ומעברו לים — למה שבפיך ובלבבך לעשותה, והיא המדרגה הגדולה ביותר בענותותו של אברהם אבינו, האדם הגדול בענקים.

תהליך פרה אדומה - מיתה ותחייה מחודשת

מכאן יכולים אנו לגשת לסוד אפר הפרה. שרפת הפרה רומזת על חזרת הגוף אל העפר. פרה אדומה רומזת על השורש שממנו נוצר האדם. אפר הפרה הוא בחינת האדמה שממנה נוצר גוף האדם. עירוב אפר הפרה עם המים דומה לגיבול גוף האדם, שנגבל עפר ומים בראשית יצירתו, וממנו התעצב. פרה אדומה רומזת לתהליך התיקון של הגוף - חזרתו לשורשו, לעפר ואפר, וזה סוד שרפת הפרה. ולאחר מכן עירוב האפר במים, הוא רמז לתחייה המחודשת, שמתערב העפר עם המים, מתגבל ונעשה חומר ליצירת הגוף. 'חומר' זה, אפר הפרה עם המים, הוא מתוקן כבר, הוא עבר את תהליך המיתה הרמוזה בשרפת הפרה. וממילא, הןאם אפר הפרה והמים על האדם, רומזת על 'החלפת' החומר העכור בחומר מתוקן.